

Πόσαις ἡμέραις ζήλευταις, ἡμέραις δίχως ταῖρι
 Ἐτρέχαμε χαρούμενοι, πιασμένοι ἀπὸ τὸ χέρι,
 Μὲ λόγια καὶ κακιώματα, μὲ γέλοια καὶ μὲ χάδια
 Ὡς τὴν ἀφροισμένη ἀκρογιαλιὰ καὶ ἔς τὰ χλωρὰ λειβάδια !
 Πόσαις βραδειαῖς ἀξέχασταις τοῦ κρυεροῦ χειμῶνα
 Ἀγκαλιαστοὶ ἐκαθώμαστέ ἔς τὴν ἴδια πολυθρόνα
 Καὶ μὲ λογάκια ἀτέλειωτα καὶ μὲ χαρὰ μεγάλην
 Τὰ ὄνειράτα τοῦ γάμου μας ἐκάναμε καὶ πάλι
 Γιὰ ὅλο τὸν κόσμον ἀδιάφοροι, γιὰ ὅλο τὸν κόσμον ξένοι...

Κ' ἡ λάμπα ὡς τὰ χαράγματα μᾶς ἐφεγγε ἡ καυμένη !

Ἔτσι σὰν ἦλθε ἡ μέρα μου ἔς τὰ ξένα νὰ μισέψω
 Μ' ὠρκίσθης— ἄχ! τὸν ὄρκον σου γιὰτὶ νὰ τὸν πιστέψω;—
 Μ' ὠρκίσθης πίστι ἀληθινή, μ' ὠρκίσθης, συλλογίσου.
 Πῶς θῆμαι ἡ μόνη ἀγάπη σου κ' ἡ μόνη συλλογὴ σου.

Μιὰ τέτοια ἐλπίδα μυστικὴ πῶς θὰ σὲ κάνω ταῖρι
 Ἐγλύκαινε ταῖς πίκραις μου ἔς τῆς ξενιτειᾶς τὰ μέρη
 Σὰν τὴ γλυκειὰ τὴ ζάχαρη σὲ γιαιτρικὸ ῥιγμένῃ—
 Εἶν' ἡ ἀγάπη ἀκούραστη καὶ ξέρει νὰ ὑπομένῃ...
 Τί μαύραις μέραις πέρασα μακρὰ ἀπὸ σένα, φῶς μου !
 Ξένος ἔπαντοῦ κι' ἀδιάφορος ἔς ταῖς ὁμορφιαῖς τοῦ κόσμου
 Μετροῦσα ταῖς ἡμέραις μου μ' ἐλπίδα καὶ μὲ πόνο
 Ὅπως μετρεῖ ὁ κατάδικος τῆς φυλακῆς τὸ χρόνον.
 Ἡ μέρα μῆνας φαίνεται κ' ἡ ὥρα πειρὸ μεγάλην...

Σὰν ἦλθ' ἀπὸ τὴν ξενιτεὶα σὲ βροῦκα ἔς ἄλλου ἀγκάλῃ !

Σὰν χελιδόνι ἐγύρισα γιὰ ναῦρω τὴ φωλνά μου,
 Σὰν χελιδόνι ἐπέταξες ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά μου.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

ΔΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑ

Τὰ πανηγύρια.

Χαρακτὴρ τῶν θρησκευτικῶν ἐθίμων. — Ἡ Φραγκοκρατία ἐν Κεφαλληνίᾳ. — Κοινὰ μετὰ τῶν ἄλλων μερῶν ἔθιμα. — Τὰ πανηγύρια ἐν τοῖς ναοῖς καὶ τοῖς οἰκοῖς.

Αἱ θρησκευτικαὶ πανηγύρεις ἔχουσι στενὴν σχέσιν πρὸς τὸ τελετουργικὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ τὸ τυπικὸν τῶν ἀκολουθιῶν, ἀλλ' εἴτε ὡς ἐκ τοῦ φυσικοῦ τῶν κατοίκων χαρακτὴρος, εἴτε διὰ πολιτικούς, κοινωνικούς ἢ καὶ οἰκογενειακοὺς λόγους ἀπαντῶσι διαφοραὶ καὶ ποικιλίαι οὐκ ὀλίγαι. Ἐν Ἑπτανήσῳ πολλὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα, ἔχουσι ἰδιάζοντα χαρακτὴρα, διότι καὶ ἐν τῇ ἐξωτερικῇ λατρείᾳ οὐκ ὀλίγα ἀφῆκαν ἔχνη ὀθνεία αἱ μακραίωνες τῶν ἀλλοθρήσκων κατακτήσεις. Καὶ δὴ ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΓ' αἰῶνος ὅτε Μάιος ἢ Ματθαῖος Ὁρσίνης κα-

τήρησε τὸν ὀρθόδοξον ἐπισκοπικὸν θρόνον αὐτῆς (1) πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἀνομιῶν καὶ ὑπείκων εἰς τοὺς πόθους τοῦ ποντίφηκος Ἰννοκεντίου τοῦ Γ' μέχρι τοῦ 1450, ὅτε ἀνδρῶν πάλιν ὁ ἐπίσκοπος τοῦ νήσου θρόνος ἐπὶ Λεονάρδου Β' τοῦ Τόκκου (2) προστάτο τοῦ κλήρου τῆς Κεφαλληνίας καθολικὸς ἐπίσκοπος καὶ μάλιστα οὐχὶ ἐκ τῶν ἐντοπίων, ἐπικρατοῦν δὲ θρήσκευμα ἦτο τὸ δυτικὸν οὐ μόνον μέχρι τότε, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς πτώσεως τῆς Ἑνετικῆς δημο-

(1) Μεταξὺ τοῦ 1207 καὶ τοῦ 1212 κατηργήθησαν ἀμφότεροι οἱ ὀρθόδοξοι θρόνοι Κεφαλληνίας καὶ Ζακύνθου καὶ ἐσυστήθησαν λατινικαὶ ἐπισκοπαί. — Ἴδε Hopf, Γρατιανὸς Ζώρης, μετάφρ. Ῥωμανοῦ. — Innocent. III epistula lib. X.— καὶ ἰδίου epist. 128 lib X—

(2) Πρῶτος ἐπίσκοπος δι' ἐκλογῆς τοῦ κλήρου, προστάτης τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν τριῶν νήσων, Κεφαλληνίας Ζακύνθου καὶ Ἰθάκης, ἐγένετο Γεράσιμος ὁ Λοβέρδος (1450—1490).

κρατίας (1798). Δι' ὅλης τῆς Φραγκοκρατίας ἡ ἐγκατάστασις ἐν τῇ νήσῳ τιμαριούχων καὶ κυβερνητικῶν ὑπαλλήλων μετὰ τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν, ἡ ἱδρυσις ναῶν καθολικῶν καὶ μονῶν οὐ μόνον εἰς τὰς πόλεις ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ἐξοχάς, ἡ ἀμάθεια τοῦ λαοῦ περί τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκευτικὴν διαπαιδαγώγησιν, ἅτινα ἀτελῶς καὶ ἀμεθόδως ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐδίδασκον οἱ παλαιοὶ κληρικοί, ἡ ἀσκουμένη πίσις καὶ καταδιδώξις τοῦ θρησκευματος τοῦ τόπου καὶ ὁ περιορισμὸς τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἱεραρχῶν καὶ ἡ πρὸς τὸν ἡμέτερον κλήρον ἀντιπάθεια καὶ περιφρόνησις, ὅστις καὶ φόρους ἐτέλει καὶ ὑπερχεοῦτο εἰς συμμετοχὴν ἱεροτελεστιῶν καὶ πανηγύρεων τῶν καθολικῶν, καὶ ἐν γένει τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, αἱ τύχαι τοῦ τοῦ ἔθνους, τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροῦ ἂν ἐξαίρεση τις κυρίως τὴν Ἑνετικὴν κυβέρνησιν ἥτις ἐνεκα πολιτικοῦ ὑπολογισμοῦ ἐπροστάτευσέ πως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ θρησκευματος καὶ ἀντετάσσετο εἰς τὸν Παπῶν τὰς θελήσεις, πάντα ταῦτα, θὰ ἐδικαιολόγουν βεβαίως τὴν μεταφύτευσιν καὶ ξένων θρησκευτικῶν ἐθίμων. Μεθ' ὅλα ταῦτα, ἂν καὶ τοιαύτην ἐπίδρασιν προσεδόκα τις, ὁ λαὸς ὅμως ἡμύνη ἐρρωμένως, καθ' ἃ φαίνεται ἐκ τῶν ὑστέρων, πρὸς διάσωσιν τῶν πατρίων, τὴν δὲ δουλείαν τὸ ἀπελπιστικόν, καὶ τῆς ἰσχύος ἡ ἐπιβλητικότης δὲν ἡδυνήθησαν νὰ μεταβάλλωσι τὰ ἐλληνικώτατα καὶ θρησκευτικώτατα αἰσθηματα αὐτοῦ, ἐπιπόλαια μόνον ἔγνη καταλιπόντα, ὅσημέραι ἀπαλειφόμενα, τοῦναντίον δὲ ἀφομιωθέντος πρὸς τὸ ἐλληνικόν ἐν πολλοῖς τοῦ φραγκικοῦ στοιχείου⁽¹⁾.

Τὴν ἐπιρροὴν τῶν ξενικῶν κατακτήσεων εὐρίσκομεν διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὰς πανηγύρεις, τὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα, τὰς τελετὰς καὶ ἐορτάς ἐν γένει, ἅτινα καὶ ἀναγραφόμενα ἀρχόμενοι ἀπὸ τῶν πανηγυρίων μεθ' ἃ, τὰ τῆς μεγάλης ἐβδομάδος καὶ τῶν λοιπῶν ἐορτῶν—Δὲν θὰ περιορισθῶμεν ὅμως εἰς τὰ ἀποκλειστικῶς ἐνταῦθα συμβαίνοντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀναγραφὴν κοινῶν πρὸς ἄλλα ἐλληνικὰ μέρη ἐθίμων, ὅπερ νομίζομεν ὅτι ἔχει πολλήν τὴν σημασίαν, διότι τὸ κοινὸν συστήματος, ἐθίμου, γλώσσης, θρησκείας, κλπ. ἐλέγχει τὴν ἐνιαίαν καὶ ὁμόθυμόν καὶ ἐν τούτῳ ἱστορικὴν πορείαν, τοὺς κοινούς ἀγῶνας, καὶ ἐντεῦθεν τὸν στενὸν σύνδεσμον τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, συναμνομένου ἐν ἡμέραις πονηραῖς πρὸς διάσωσιν τῶν πατρίων.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην εἰσαγωγὴν, ἐξ ἧς πολλὰ σαφηνίζονται ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα, ἀρχόμεθα τῆς περιγραφῆς τῶν πανηγυρίων.

Πανηγύριον καλεῖ κυρίως ὁ κεφαλληνιακὸς λαὸς α') τὰς ἐπετείας τῶν ναῶν ἐορτάς β') τὰς ἐπὶ τιμῇ εἰκόνων, ἐν τοῖς οἴκοις ὑπαρχουσῶν, πανηγύρεις γ') τὰς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ οἴκῳ τελετὰς καὶ χαρὰς ἐπὶ ταῖς ἐορταῖς τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦ ἐορταζομένου ἁγίου ἢ τῆς Παναγίας καὶ δ') τὸν βεβρασμένον σῖτον, ἥτοι τὰ κόλλυβα, καθ' ἃ κατωτέρω θ' ἀναπτύξωμεν. Ἐν τῇ ἐπετειῇ γενεθλίων οὐδέποτε τελεῖται ἐορτή, διότι ἕκαστος θεωρεῖται ὑπάρχων καὶ γνωστὸς διὰ τοῦ βαπτιστικοῦ τοῦ ὀνόματος, ἀπὸ τῆς

ἡμέρας τῆς βαπτισέως τοῦ γεννηθεῖς τρόπον τινὰ ἐν τῷ χριστιανικῷ κόσμῳ. Οἱ φέροντες ὅμως ἀρχαῖα ὀνόματα ἢ ξενικὰ οὐδέποτε ἐορτάζουσι, οἱ δὲ Ἰωάνναι, Παναγίδες, Μαρίαι κλπ. ἢ ὅσοι φέρουσιν ὄνομα ἁγίου δις κατ' ἔτος ἐορταζομένου, πανηγυρίζουσι κατὰ μίαν τῶν πολλῶν ἐορτῶν τοῦ ἁγ. Ἰωάννου, τῆς Θεοτόκου καὶ κατὰ τὴν κοίμησιν τοῦ δις κατ' ἔτος γενομένου ἁγίου πχ. τῶν ἁγ. Σπυρίδωνος, Νικολάου κλπ.

Αἱ ἐορταὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἔχουσιν ὡς ἐξῆς. Πρὸ ἡμερῶν οἱ κώδωνες ἀγγέλλουσιν ὅτι ἔρχεται τὸ πανηγύρι, δι' ὅλης σχεδὸν τῆς ἡμέρας χαρμωσύνως κρούμενοι ὑπὸ τῶν παίδων τῆς ἐνορίας, εἰς τὰς πόλεις ὅμως ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸ πρωί, τὸ γεῦμα καὶ τὴν ἐσπέραν, ὑψοῦνται δὲ εἰς τὰ κωδωνοστάσια ἐθνικὰ ἢ ἐκκλησιαστικά σημεῖα καὶ οἱ κώδωνες στολίζοντας ἄνωθεν μύρτοις. Ἡ εἰκὼν τοῦ πανηγυριζομένου ἁγίου ἢ τῆς Παναγίας τίθεται συνήθως ἐν τῇ μέσῳ τοῦ ναοῦ ἐν θρόνῳ⁽¹⁾ ἢ εἰκονοστασίῳ μωρτοστεφῇ καὶ διὰ τεχνικῶν ἢ φυσικῶν ἀνθέων περικεκοσμημένοι, ἄλλοι μὲν μάλιστα τιθεμένων τῶν θρόνων ἢ εἰκονοστασίων ὑπὸ οὐρανὸν (baldachino) κατὰ τὰ ἐν καθολικοῖς ναοῖς ἐθιζόμενα, πρὸ τῶν εἰκόνων δὲ προτίθεται ἐξέδρα μετ' ἐπαλλήλων ἀναβαθμῶν κοινῶς πάλκο ἢ πάλκο λεγομένη (palco), εἶδος βωμοῦ (altare) τῶν καθολικῶν ναῶν, μετὰ πολυχρώμων ἀμψίων, κυρίως δὲ τῆς trabacca, ὑφάσματος χονδρὸν μεταξίνου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ διανοημένου. Ἐπὶ τῆς ἐξέδρας ταύτης τοποθετοῦνται ἀνθοδόχαι καὶ κηροστάται ἄλλοι μὲν μετὰ κηρίων κεκοσμημένοι περὶ τὸ κάτω ἄκρον διὰ περιστραμμένου χρωματιστοῦ χάρτου, ἄλλοι δὲ ἄνευ τοιούτων, ὅπως ἐν αὐτοῖς ἐμπαγῶσι τὰ ἑλπίσματα τῶν προσκυνητῶν. Εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ἐξέδρας, ὅπερ μένει κενὸν κηροστατῶν καὶ ἀνθοδοχείων, θὰ προτεθῶσιν αἱ ἀρτοπλασίαι καὶ τὰ σπερνά. Τῶν προσφερομένων λαμπάδων αἱ πλεῖστα ἀνάπτονται πρὸ τῆς εἰκόνος οἰοῦν θυσία, εὐχαρίστωι δ' ὁ προσφέρων βλέπει αὐτὰς καθ' ὅλου ἀναλίσκομένης πρὸ αὐτῆς, ἄλλαι δὲ τοποθετοῦνται ἐπὶ τοῦ θρόνου χωρὶς ν' ἀναφθῶσι αἱ δὲ μετὰ τῶν ἀρτοπλασιῶν προσφερόμεναι ἐμπηγνύονται συνήθως εἰς ἓνα τῶν ἄρτων καὶ ἐκεῖ ἀνάπτονται· δὲν πωλοῦνται δὲ ἐν τῷ προνάῳ ὡς εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος γίνονται προσφερόμενα λιανοκῆρια, ἀλλὰ φέρονται ἐξωθεν, εἰσὶ δὲ τὰ προσφερόμενα κηρία βάρους μέχρι δύο ἢ τριῶν λίτρων καὶ ἐνίοτε καὶ περισσότερον ὅτε λέγονται τορτσόνια (torchio-torzone).

Αἱ ἐκκλησίαι ἐπὶ τῇ ἐορτῇ στολίζονται διὰ διαφῶν καὶ μυρσινῶν ὑπερθεῖν τῶν στασιδίων, ἢ δι' ἀνθοδοχείων περίξ ἐπὶ τοῦ διαζώματος· εἰς τοὺς τοίχους δὲ αναρτῶσιν εἰς πολλοὺς ναοὺς εἰκόνας λαμβανόμενας ἐκ τῶν ὠραιότερων τῆς ἐνορίας ἢ τοῦ χωρίου, ἐξω δὲ καὶ ἔσω τοῦ ναοῦ ῥίπτουσι μικροὺς κλαδίσκους μυρσινῶν, εἰς τὰς παραστάδας δὲ τοῦ τέμπλου ἀναρτῶσι τὰ καλλίτερα τῶν περιτρηγλίων, καθὼς καὶ εἰς τὰς στήλας τὰς ὑποβαρταζούσας τὴν στέγην.

⁽¹⁾ Ἐπειτα τὸ τέλος

Ἐν Ἀχαιοῖς

ΗΛΙΑΣ ΤΣΙΤΣΕΛΗΣ.

(1) Lunzi Della condizione politica etc. κεφ. ΙΑ'-ΙΙ' καὶ Χι' τοῦ τόμου 5'.

(1) Εἰς πολλοὺς ναοὺς ὑπάρχουσι ὠραῖοι θρόνοι ἀργυροῖ, τῆς Θεοτόκου κυρίως, καλλίστης τέχνης καὶ μεγάλης ἀξίας.